

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙

๑. ฐาน กับ กรณ์ ต่างกันอย่างไร ฯ อะไร ? เป็นฐานและกรณ์ของพยัญชนะอวรรค ฯ
๒. สนธิ มีอุปการะแก่บาลีไวยากรณ์อย่างไร ? ในที่เช่นไร ? แปลงนคคหิตเป็น ฌ ได้ ยถญณมนุสชาติ กิณฺเตสิ เป็นสนธิอะไร ? ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. สังขยา คืออะไร ? มีกี่ชนิด ? อะไรบ้าง ? ตั้งแต่ไหนถึงไหน เป็นนามอะไร ? สังขยานาม กับ สังขยาคุณ ใช้ต่างกันอย่างไร ฯ
๔. การแยกวิภัตติอาชยาตออกเป็น ปรัสสพท และ อัตตโนบท นั้นเพื่อประสงค์อะไร ? สมิซฺฉตฺตฺ, ปหิณฺสีสุ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ
๕. นามกิตก์ กับ กิริยากิตก์ ต่างกันอย่างไร ? อหฺรฺชฺ, ทฺทฺทฺสฺ (วชฺช), และวินิฉฺฉโย ลงปัจจัยอะไร เป็นรูป และสาธนะอะไร ? จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ
๖. อะไร ? ชื่อว่า กัมมชารยสมาส เฉพาะวิเสสโนภยบท กัมมชารยสมาส กับ ทวันทวสมาส ต่างกันอย่างไร ? อปริมาณสีลกฺขณฺรฺโคปนํ เป็นสมาสอะไร ? จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ
๗. เสฏฺฐตฺถิตฺติมิปัจจัยเท่าไร ? อะไรบ้าง ? ต่างจากปัจจัยในตฺถิตฺตอื่นอย่างไร ? เตปิฏฺโก (เถโร), เวกลฺลํ ลงปัจจัยอะไร ? ในตฺถิตฺตไหน ? จงตั้งวิเคราะห์มาดูด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ต่างกันอย่างไร คือ ฐาน ได้แก่ ที่ตั้งที่เกิดของอักขระ ส่วนกรณ์ ได้แก่ ที่ทำอักขระ

เพดาน	เป็นฐานของ	ย
คีระหรือปุมเหงือก	เป็นฐานของ	ร
ฟัน	เป็นฐานของ	ล
ฟันและริมฝีปาก	เป็นฐานของ	ว
ฟัน	เป็นฐานของ	ส
คอ	เป็นฐานของ	ห
คีระหรือปุมเหงือก	เป็นฐานของ	ฬ
จมูก	เป็นฐานของ	นิคคหิต
ท่ามกลางลิ้น	เป็นกรณ์ของ	ย
ถัดปลายลิ้นเข้ามา	เป็นกรณ์ของ	ร
ปลายลิ้น	เป็นกรณ์ของ	ล
ปลายลิ้นและริมฝีปาก	เป็นกรณ์ของ	ว
ปลายลิ้น	เป็นกรณ์ของ	ส
คอ	เป็นกรณ์ของ	ห
ถัดปลายลิ้นเข้ามา	เป็นกรณ์ของ	ฬ
จมูก	เป็นกรณ์ของ	นิคคหิต ฯ

๒. มีอุปการะแก่บาลีไวยากรณ์อย่างไร คือ ต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องถึงกันด้วยอักขระ เพื่อย่นอักขระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์ และให้คำพูดสละสลวย ฯ

แปลงนิคคหิตเป็น ฌ ได้ในที่เช่นนี้ คือ

๑. พยัญชนะ จ วรรค อยู่หลัง
๒. เอ และ ห อยู่หลัง
๓. ย อยู่หลัง แปลงนิคคหิตกับ ย เป็น ฌ

ยถณวมนุสาสติ เป็นโลปสระสนธิ และอาเทศนिकคหิตสนธิ ตัดบทเป็น ยถา-อณฺว-อนุสาสติ ระหว่าง ยถา-อณฺว ถ้าสระหน้าเป็นที่ฆะ สระหลังเป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยคอยู่เบื้องหลัง กิตี เป็นที่ฆะกิตี ลปสระหน้า อา คือ ที่สุด ยถา ต่อเป็น ยถณฺว

ระหว่าง ยถณฺว-อนุสาสติ ถ้านิคคหิตอยู่ข้างหน้า สระอยู่ข้างหลัง แปลงนिकคหิตเป็น ม ต่อเป็น ยถณวมนุสาสติ ฯ

กินฺเตสิ เป็นอาเทศนिकคหิตสนธิ และโลปสระสนธิ ตัดบทเป็น กิ-เต-อาสิ ระหว่าง กิ-เต ถ้าพยัญชนะวรรคอยู่ข้างหลัง มีนिकคหิตอยู่ข้างหน้า ให้แปลงนिकคหิตเป็น พยัญชนะที่สุตวรรคได้ คือแปลงนिकคหิตที่ กิ เป็น น ต่อเป็น กินฺเต

ระหว่าง กินฺเต-อาสิ ถ้าสระทั้ง ๒ คือสระหน้าและสระหลังมีรูปไม่เสมอกัน ลปสระหลัง บ้างก็ได้ คือลป อา ที่ อาสิ ต่อเป็น กินฺเตสิ ฯ

๓. คือ ศัพท์ที่เป็นเครื่องหมายกำหนดนับนามนาม มี ๒ ชนิด คือ ปกติสังขยาอย่าง ๑ ปุรณ-สังขยาอย่าง ๑ ฯ

ปกติสังขยา	ตั้งแต่ เอก ถึง จตุ	เป็นศัพท์นาม
	ตั้งแต่ ปญจ ถึง อฏฺฐนฺวติ	เป็นคุณนาม
	ตั้งแต่ เอกุณสฺต ขึ้นไป	เป็นนามนาม

ส่วนปุรณสังขยา เป็นคุณนามแท้ ฯ

ใช้ต่างกันอย่างนี้ คือ

สังขยานาม ใช้เช่นเดียวกับนามนาม เมื่อใช้นับจำนวนนามนามบทใดให้เรียงไว้หลังนามนามบทนั้น

ส่วนสังขยาคุณ ใช้เช่นเดียวกับคุณนาม คือ เรียงไว้หน้านามนามที่ตนแสดงจำนวนนั้น ฯ

๔. เพื่อประสงค์จะกำหนดรู้ว่าจก เพราะปรัสสบทเป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัตตฺวาจกและเหตุกัตตฺวาจก ส่วนอัตตโนบทเป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัมมวาจก ภาววาจกและเหตุกัมมวาจก แต่จะนิยมลงเป็นแน่ที่เดียวกันไม่ได้ บางคราวปรัสสบทเป็นกัมมวาจก และภาววาจกก็มี เหมือนคำบาลีว่า "สทิสฺ เม น วิชฺชติ" คนเช่นกับด้วยเรา (อันใคร ๆ) ย่อมหาไม่ได้ บางคราวอัตตโนบทเป็นกัตตฺวาจกก็มี เหมือนคำบาลีว่า "ปิยโต ชายเต โสโก" ความโศก ย่อมเกิดแต่ของที่รัก คำที่กล่าวข้างต้นนั้น ประสงค์เอาแต่บทที่เป็นไปโดยมาก ถ้าจะกำหนดให้ละเอียดแล้วต้องอาศัยปัจจัยด้วย ฯ

สมิซมตุ ประกอบด้วย ส บพหน้า แปลงนิคคหิตเป็น ม อิฐ ชาติในความสำเร็จ ย ปัจจัย
 แปลง ฐ ที่สุดชาติกับ ย เป็น ชม ตู ปัญจมีวิภัตติ

ปหิติสู ประกอบด้วย ป บพหน้า หิ ชาติ ในความไป ณา ปัจจัย อัม อัมชัตตนิวิภัตติ แปลง
 อัม เป็น อีสู ฯ

๕. ต่างกันอย่างไร คือ นามกิตก์ ได้แก่กิตก์ที่เป็นนามนาม และคุณนาม ส่วนกิริยากิตก์ ได้แก่
 กิตก์ที่เป็นกิริยา ฯ

อทธจฺ ลง รุ ปัจจัย เป็นกัตตจฺรูป กัตตฺสาธนะ ลงในดัสสี่ละ

วิเคราะห์ว่า อทฺธานํ คจฺจติ สีสฺเสนาติ อทฺธจฺ

หรือเป็นสมาสรูป ดัสสี่สาธนะ

วิเคราะห์ว่า อทฺธานํ คมิตุํ สีสฺสมสฺสาติ อทฺธจฺ

ทฺทฺทฺลํ (วชฺช) ลง ช ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิเคราะห์ว่า ทฺทฺทฺเชน ทฺทฺทฺทฺยติ ทฺทฺทฺลํ (วชฺช)

หรือวิเคราะห์ว่า ทฺทฺทฺเชน ทฺทฺทฺทฺพฺพฺพฺยติ ทฺทฺทฺลํ (วชฺช)

วินิจฺฉโย ลง อ ปัจจัย เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิเคราะห์ว่า วินิจฺฉยฺนํ วินิจฺฉโย

หรือวิเคราะห์ว่า วินิจฺฉยฺเตติ วินิจฺฉโย ฯ

๖. นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือ เป็นนามนาม
 บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนาม ทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธาน
 ที่ทำนยย่อเข้าเป็น บทเดียวกัน ชื่อว่า กัมมธารยสมาส ฯ

ต่างกันดังนี้ คือ วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส มีบททั้ง ๒ เป็นวิเสสนะ มีบทอื่นเป็นประธาน
 ส่วน ทวันทวสมาส มีบทตั้งแต่ ๒ บทขึ้นไปเป็นนามนาม ที่ทำนยย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ฯ

อปริมาณสี่ลกฺขณฺโศปนํ เป็น ฉฺฉฐิตํปฺปฺริสฺสมาส มี น บุพพบท พฺทฺพพิหิสฺมาส
 วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส และฉฺฉฐิตํปฺปฺริสฺสมาส เป็นภายใน มีรูปวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

น. พฺทฺพ. วิ. นตฺถิ ตสฺส ปริมาณนฺติ อปริมาณ (สี่ล)

วิ. บุพ. กัม. วิ. อปริมาณ สี่ล อปริมาณสี่ล

หรือ วิ. อปริมาณณฺจ ตํ สี่ลนฺจติ อปริมาณสี่ล

ฉ. ตป. วิ. อปริมาณสี่ลนํ ทฺนฺโ อปริมาณสี่ลกฺขณฺโ

ฉ. ตป. วิ. อปริมาณสี่ลกฺขณฺสุส โศปนํ อปริมาณสี่ลกฺขณฺโศปนํ ฯ

๗. มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร ตม อียสฺสภ อีย อัญ ต่างจากปัจจัยในตัทธิตอื่นเพราะมิได้ลง
แทนศัพท์อย่างปัจจัยในตัทธิตอื่น ๆ แต่ใช้เป็นเครื่องหมายคุณศัพท์เปรียบเทียบ คือ ตร อีย
และ อียสฺสภ ลงในวิเศษคุณศัพท์ ตม และ อัญ ลงในอนติวิเศษคุณศัพท์

เตปิฏโก (เถโร) ลง ณ ปัจจัย ในราชาตัทธิต

วิเคราะห์ว่า เตปิฏกั ธาเรตฺติ เตปิฏโก (เถโร)

เวกลลฺ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิเคราะห์ วิกลลฺส ภาโว เวกลลฺ ๑